

Közszolgálati Nemzetközi Képzési Központ

Rendészet és civil szféra

Dr. Németh Zsolt

Oktatási segédanyag

Nemzeti Közszolgálati Egyetem 2013.

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	3
1. A civilszféra fogalma, tartalma, elemei és jellemzői	6
2. A civilszervezetek működésének fontosabb területei.....	9
3. A civilszféra bekapcsolódásának előnyei	13
4. A civilszféra a bűnmegelőzés kulcseleme	17
5. A rendészet és a civilszféra együttműködésének gyakorlata	21
6. A közbiztonság szempontjából kiemelkedően fontos civilszervezetek.....	24
44/2008. (OT. 26.) ORFK utasítás a Rendőrség és a civil szervezetek együttműködéséről.....	37

Bevezetés

A civil szervezetek a modern társadalmi fontos elemei: aktív résztvevői a társadalom életének, rendszerint a közjót szolgálják azzal, hogy állami feladatot vesznek át részben vagy egészben. Gyakori megnevezésük még: non-profit, (azaz nem nyereségérdekelt a működésük, avagy nem kormányzati szervezetek, vagyis NGO-k (azaz non government organization). Nota bene! Rendészeti dolgozók körében gyakori a téves fogalomértelmezés: sokak számára civilszervezet az, amely az állami rendészeti testületeken kívüli, vagyis számukra civil szervezet például az iskola, vagy akár az önkormányzat is.

A rendszerváltás előtti (szocialista jelzővel ellátott) társadalomról vallott nézetek jelentős része, noha - különösen utólag visszatekintve - nemes indíttatású volt, gyakorlati megvalósíthatásuk illúzióknak bizonyult. Az utópisztikus jelleg nem kis részben a II. világháború borzalmait követő ellenhatásnak volt köszönhető, túlságosan nagy jelentőséget tulajdonítva a történelmi tapasztalat nevelő hatásának és a természet, benne az ember korlátlan megváltoztathatóságába vetett hitnek. Nem volt ez másként a bűnmegelőzés eszméjével sem, de furcsa módon itt számos, ellentétes töltetű megállapítást tehetünk. A közösséginek mondott szocialista társadalom éppen az emberek kis közösségeit, különösen a spontán szerveződőket gyanakvással szemlélte, működésüket legalábbis nem támogatta, olykor határozottan tiltotta.

A magyarországi rendszerváltozás a civiltársadalom újjászületését és megerősödését is eredményezte. Nagy számban alakultak társadalmi csoportok, vagyis civil közösségek, és fokozatosan alakultak ki a társadalmi önszerveződés keretei. Önkéntesség, öntevékenység és adományozás a civil aktivitás jellemzői és formái, amellyel polgárok tízezrei élnek, mint az egyéniségük kiteljesedésének sajátos terepe.

Együttműködésük a rendészeti szervezetekkel még messzemenően elégtelen, pedig nélkülük a köz biztonsága nem képzelhető el. Semmiféle állami cél nem érhető el az emberek öntevékeny, még hozzá szervezett és szabályozott öntevékenysége nélkül!

Ahogy ezt már több, mint egy évszázada felismerték: "... az állam kutató szava nem ér el minden szakadékba, nem is karolhat fel minden oltalomra szoruló érdeket, sőt vannak olyan feladatok, amelynek ellátására egyáltalában nem alkalmasak az állami eszközök:

ezért minden kultúrorszáiban a polgárok tömörültek abból a célból, hogy ők végezzék el ezt a munkát, amelyet a pártfogásra szorulóknak folytonos érdeklődéssel való kísérése, erkölcsi támogatása, ellenőrzése, a velük való állandó érintkezés fenntartása igényel” (Feleki Béla: A pártfogó-ügy /patronázs/, Országos Ismeretterjesztő Társulat Kiadványa Várnay és fia kiadása, Bp. 1911.)

A közbiztonság jelentős társadalmi érték, a minőségi élet sine qua nonja: elsősorban akkor beszélhetünk róla, ha a bűnözést féken lehet tartani: (A féken tartás nézetünk szerint azt jelenti, hogy a bűnözés és a kontroll mechanizmusok között - ahová a bűnmegelőzés eszköztárszerét is bele kell érteni - az egyensúly fenntartható, vagyis a bűnözés elviselhető szinten van, a polgárok általában biztonságban érzik magukat, a deviációkat tudomásul veszik és kielégítő segítséget kapnak a mégis bekövetkező jogsértések következményeinek elviseléséhez.) Ennek feltételei (Finszter Géza nyomán):

- jól működő gazdaság, ahol a társadalom tagjai számára jólétet biztosító értéktermelés folyik,
- jól működő civil társadalom, öntudatos polgárokkal, akik egyenrangú értékként kezelik a biztonságot és a szabadságot,
- jól működő, alkotmányos és demokratikus államszervezet, melyet bölcs kormányzat irányít és amelyben tisztelik az állampolgárt (tekintet nélkül korára, származására, vallására, szexuális orientációjára, stb.) és végül
- a professzionális rendészet.

A közbiztonság tehát „kollektív társadalmi termék”, messze nem kizárólag a rendészeti tevékenység produktuma. Kriminológiai közhely, hogy a bűnözés a társadalom életének lenyomata, a közösség és a benne élő egyén életében fellépő zavaroknak a tünete, ezért azt hatalmi eszközökkel „visszaszorítani” nem lehet, mert ha időlegesen sikerül is a felszíni jeleket elnyomni, a problémák gyökere megmarad és később vagy azonnal, esetleg más területen vagy más életviszonyokban jelentkezni fog, még hozzá súlyosabb formában. Így tehát azt sem érdemes a rendőrségnek célul tűznie, hogy a bűncselekmények száma bizonyos határokon belül maradjon. Nemcsak azért bajos ilyet mondani, mert a bűnözés, mint tudjuk oly bonyolult társadalmi jelenség és, ahogy Víg József professzortól a budapesti jogi karon valamennyien tanultuk, „a társadalmi jelenségek, tehát az emberi magatartások körében is épp úgy törvényszerűségek uralkodnak, mint a fizika világában”, hanem azért is, mert ezzel a

kijelentéssel a rendőrség - teljesen feleslegesen - magára veszi a felelősséget a bűnözésért, annak alakulásáért.

Érdemes számba venni, hogy a közbiztonság létrehozásában kinek van felelőssége, lehetősége szerepvállalásra. Első az állam, kötelező feladata rendészeti szerveket (elsősorban, de nem kizárólag a rendőrséget) működtetni, főleg a közterületek rendjét védeni. Felelős azonban a polgár is: sorsáért, életéért, vagyonáért, sőt a közösség viszonyaiért is, amelyek bűnt teremnek. Tudnunk kell, hogy a közbiztonság hiánya lényegében az együttműködés hiányát jelenti, emberek és emberek, emberek és intézmények között. Nagyon fontos a jól működő civil szféra is: az emberek öntevékeny közreműködése nélkül semmilyen állami cél nem valósulhat meg, különösen így van ez a kriminalitás kezelésével. S végül, ma már, semmiképpen nem hagyhatjuk számításon kívül a piacon megvásárolható biztonságot, a személy- és vagyonvédelmi vállalkozások szolgáltatásait.

Sokan mondják, hogy a megnövekedett bűnözés oka a határok kinyitása, külföldiek tömeges beutazása, a demokratikus szabadságjogok kiteljesedése és hasonló, azonban ezek legfeljebb árnyalják a képet, az igazság inkább az, hogy a bűnözés ebben az aspektusban is a társadalmi folyamatok eredménye, mégpedig ama társadalmi folyamatoké, amelyek a rendszerváltást is kikényszerítették. A rendszerváltás Magyarországon, noha vér nélkül, szerencsénkre, mégiscsak forradalmi változásokat hozott a tulajdonviszonyok, a termelés és az elosztás egész makrorendszerében és ennek nyomán a polgárok hétköznapijaiban is. Tudjuk, hogy az ember nem könnyen alkalmazkodik még a kisebb változásokhoz sem, ezért semmi meglepő nincs abban, hogy a helyüket nem, vagy nehezen találó, a beilleszkedni nem tudó emberek sokkal többen lettek, hogy a devianciák, benne a bűnözés is súlyosbodtak. Nem történt más, mint, hogy a gazdaság gyarapodásával lehetőségeink és igényeink megsokasodtak: emberek és árucikkek hatalmas tömege utazik északról délre és keletről nyugatra, vagy onnan vissza. Az áru és pénzpiac globalizálódik, a multinacionális cégek betelepülése nyomán már mindannyiunknak van hozzávetőleges képe arról, hogy milyen hatalmas és átfogó folyamatok zajlanak le a világban. Mindezek következtében az emberek közötti kapcsolatok, különböző viszonylatok száma a többszörösére növekedett, ennek megfelelően lényegesen több lett a konfliktusok lehetősége is. A bűnözés ma Magyarországon pontosan olyan, mint az a társadalmi berendezkedésünk, a hétköznapi kultúránk által meghatározott, ebben az értelemben tehát nincs benne semmi rendkívüli, ezért indokolatlan a harangokat félreverní és

a néhány, de mindenképpen kivételes drámai bűnügy reflektorfénybe állításával, túlzóan általánosítva, az emberek nyomasztó érzéseit, mindennapi félelmeit növelni.

1. A civilszféra fogalma, tartalma, elemei és jellemzői

Egy társadalom sokszínűsége, diverzitása nyitottságot jelez, a részvétel lehetőségét a közösség ügyeiben, enélkül pedig nincsen egészséges személyiség, amelynek alapján az országok politikai közösséggé formálódhatnak. A részvétel egyéni lehetőségei meglehetősen korlátozottak, a közösségi beavatodásnak azonban számtalan formája alakult ki a történelem során: közösségi szerveződések, alapítványok, közhasznú társaságok, civil klubok, szakszervezetek, gender (nemiségi), kulturális és vallási szervezetek, jótékonyági szervezetek, szociális szervezetek, sportklubok, környezetvédelmi szervezetek, fogyasztóvédelmi szervezetek, jogvédő szervezetek, akadémiák, kamarák, szakmai szövetségek.

Jogállami berendezkedésünkben ma már elfogadott paradigma, hogy a piacgazdaság és a demokratikus működési elvek három szektor együttműködését követelik meg: az állami, a civil és a piaci vállalkozások. A civil társadalom független az államtól, egyúttal szimbiózisban él vele. A rómaiak és a görögök számára ez valamiféle „politikai társadalmat” jelentett, ahol az aktív állampolgárok alakítják az intézményrendszert és a politikát. A „civil társadalom” kifejezésnek megfelelője a latinban *societas civilis*.

Civilszervezet olyan minden kormánytól független, magánjog alapján működő, civilekből álló nonprofit szervezet, amely saját költségvetéssel rendelkezik. Általában spontán módon, kezdeményezésre, mozgalomból kinőve jön létre. A társadalmi szervezet, a társadalmi szervezetek szövetsége, továbbá – ha az alapszabály így rendelkezik – a társadalmi szervezetek szervezeti egysége jogi személy. A társadalmi szervezetnek az a szervezeti egysége nyilvánítható jogi személlyé, amelynek önálló ügyintéző és képviselői szerve van, valamint a működéséhez szükséges vagyonnal (önálló költségvetéssel) rendelkezik.

A civil szervezetek legfontosabb jellemzői:

Intézményesültség: Non-profit szervezetnek csak a hivatalosan bejegyzett, bizonyos mértékben intézményesült szerveződések minősülnek, amelyek tudatosan kialakított, dokumentumokban rögzített belső szerkezetnek és működési szabályzatnak megfelelően tevékenykednek. A teljesen informális, rövid élettartamú, laza belső szerkezetű szervezetek nem tekinthetők a non-profit szektor részének.

Függetlenség: A non-profit szervezetek közvetlenül nem függenek kormányzattól, nem tagolódnak be az állami szektorba. Ez nem zárja ki, hogy közfeladatokat vállaljanak, kormányzati megrendeléseket kapjanak, és állami támogatásban részesüljenek, de sem jogilag, sem intézményesen nem tartoznak az állami szférába. Saját irányító és döntéshozó testületük van, tevékenységük fölött a kormányzati szervek csupán törvényességi ellenőrzést gyakorolhatnak.

Profitszétosztás tilalma: A szervezeteket nem profitcélok vezérik, ezért *nem tartoznak a piaci szektorhoz*, működésük nem annak logikáját követi. Nem kizárt ugyan, hogy akár vállalkozásai, akár alaptevékenységükkel nyereségre tesznek szert, de azt semmiképpen nem osztják szét a tagok, alapítók, vezetők és támogatók között, hanem eredeti céljaik elérése érdekében használják fel.

Önkéntesség és önkormányzatiság: öntevékenység, jótékonyság, civil kezdeményezések – ezek rokontartalmú szavak. A szervezetnek van olyan eleme (pl. önkéntes munka, magánadományok igénybevétele, választott vezetőség), amely civil támogatottságot jelez.

Közhasznúság: a közjó szolgálata. A szervezetek tevékenysége – közvetlenül vagy áttételesen- a tágabb közösség érdekeit szolgálja, hozzájárul a társadalom egészséges működéséhez.

Ideológiai semlegesség: A pártpolitikai tevékenység kizárása. A szervezetek nem pártpolitikai célokat követnek, nem vesznek részt a választási kampányokban, nem épülnek be a hatalmi struktúrába. Ugyancsak jellemzőjük az egyházi hierarchiába, intézményrendszerbe való tagolódás elkerülése. A civil szervezetek nem részei az egyházi hierarchiának, tevékenységük nem korlátozódik a hitélet szervezésére.

Működésüket a jogszabályok keretei között az adott szervezet alapszabálya határozza meg, ebben meghatározott célkitűzéseknek megfelelően biztosítják a szervezet demokratikus, önkormányzati elven alapuló működését, elősegíti a tagok jogainak és kötelességeinek érvényesülését. A társadalmi szervezet tagja részt vehet a társadalmi szervezet tevékenységében és rendezvényein, választhat és választható a társadalmi szervezet szerveibe, ugyanakkor köteles eleget tenni az alapszabályban meghatározott kötelességeinek

A civilszervezetek fajtái:

Funkciójuk szerint lehetnek 1/. adománygyűjtő és osztó, 2/. humán szolgáltató, 3./önsegítő, közösségformáló, 4./ érdek- és értékközvetítő, valamint 5./érdek-, érték- és jogvédő csoportok.

A KSH adatai szerint Magyarországon több mint hatvanezer bejegyzett civilszervezet van, ezek közül 40-50 ezer működhet. Ma már a globális világ minden területén léteznek ilyen szervezetek (környezetvédelem, emberi jogok, humanitárius segélyezés stb.). Az első ilyen szervezetnek a solferinói csata után létrejött Nemzetközi Vöröskeresztet tekintik (bár mai formájában már nem nem-kormányzati szervezet). Az NGO-k a működése az adott ország joghatósága alatt állnak, és nincs nemzetközi jogalanyiságuk. A jogilag szabályozott civil szervezet két alapvető formája az alapítvány, és az egyesület.

Az alapítvány

Az alapítványoknak régi hagyománya vannak egész Európában és Magyarországon is. Eredetileg a nemesi családok által létrehozott pénzbeli vagy vagyoni alap volt különféle jótékony célokra, az iskolázás, egészségügyi ellátás fejlesztésére, az egyház, a családtagok támogatására stb. Ez része volt a földesúri kötelezettségeknek.

A mai magyar jog szerint magánszemély, jogi személy és jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság tartós közérdekű célra alapítványt hozhat létre. Alapítvány nem alapítható elsődlegesen gazdasági tevékenység folytatása céljából. Az alapítvány javára a célja megvalósításához szükséges vagyont kell rendelni. Az alapítvány jogi személy.

Az egyesület

Az egyesület olyan önkéntesen létrehozott, önkormányzattal rendelkező szervezet, amely alapszabályában meghatározott célra alakul, nyilvántartott tagsággal rendelkezik, céljának elérésére szervezi tagjai tevékenységét. Az egyesület jogi személy, alapításához minimálisan 10 fő szükséges (nem feltétlenül természetes személy). Az egyesület a bírósági

nyilvántartásba vételével jön létre, alapszabályában rendelkezni kell az egyesület nevééről, céljáról, székhelyéről, szervezetéről.

Az egyesület a vagyonával önállóan gazdálkodik. Egyesület elsődlegesen gazdasági tevékenység folytatására nem alapítható. Tartozásaiért saját vagyonával felel. A tagok – a tagdíj megfizetésén túl – az egyesület tartozásaiért saját vagyonukkal nem felelnek. Az egyesület gazdálkodását rendszerint számvizsgáló (bizottság) ellenőrzi. Az egyesületi önkormányozás lényege szerint hatásköre az alapszabály megállapítása és módosítása, más társadalmi szervezetekkel való egyesülés vagy a feloszlás kimondása.

A második világháború utáni szocializmus a társadalmi élet összes eleme fölött igyekezett központi hatalmat gyakorolni. Ezért az alapítványok a harmadik szektornak nevezett többi társadalmi szervezettel, egyesülettel együtt elveszítette önállóságát vagy teljesen megszűnt. Az állam központosította a szociális feladatok ellátását is. Független alapítványok létrehozására és a civil szféra újjászerveződésére csak az 1989-es rendszerváltás után kerülhetett sor.

2. A civilszervezetek működésének fontosabb területei

A fejlett jóléti demokráciák többségében a közjavak előállításában, a közszolgáltatások biztosításában a nonprofit szektor mint harmadik szektor már kivívta helyét az állam és a piac között illetve mellett. Hazánkban is megfigyelhető a szolgáltatások decentralizációja, kialakulófélben van a közszolgáltatások többszektorúsága, elsősorban a humán területeken (oktatás, kultúra, szociális ellátás) amelyet a civil szerveződések – legyenek akár amatőr, akár professzionálisan működő, az önkormányzat által ellátandó feladatot átvállaló szerveződések – megvalósítanak. Főbb területei: az oktatás, a kultúra, az egészségügy és a szociális gondoskodás, és mindennek kerete és záróköve: a közbiztonság. A közszolgáltatásokból az állam mind több teret enged át, hisz a civil szervezetek alternatívát nyújtanak, vagy más tölthető lehetőséget kínálnak a közösségeknek további területeken is, mint például a környezetvédelem vagy a településfejlesztés. Mára többé-kevésbé kifejlődött magyarországi civil szektor, amely sokrétű és megfelelően tagolt.

A közbiztonság, mint kollektív társadalmi termék létrehozásában is megkerülhetetlen a részvételük. *A rendőrség együttműködik az állami és a helyi önkormányzati szervekkel, a*

társadalmi és gazdálkodó szervezetekkel és azok közösségeivel. Támogatja az állampolgárok közösségeinek a közbiztonság javítására irányuló önkéntes tevékenységét. (A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. tv.2. §. és a rendőrség szolgálati szabályzatáról szóló 3/1995. BM rendelet 91.§.) A közbiztonsági civil aktivitással a 6. fejezetben foglalkozunk).

Oktatási szervezetek a magyar nonprofit szektorban

Magyarországon dinamikus a civil, a nonprofit szektor növekedése. Szervezeteinek jelentős csoportja, 10%-a - amely már túl van az intézményesülés kezdeti fokán - működik az oktatás területén. Anyagi hátterük meglehetősen bizonytalan. Erősen függenek az állami és magántámogatásoktól. Céljaik, feladataik megvalósításához az önkormányzatokkal való intenzívebb együttműködésre lenne szükségük.

A magyar nonprofit szektor 1989-90 óta tartó dinamikus növekedése különösen azokon a területeken - kultúra, oktatás, szociális és egészségügyi ellátás - látványos, amelyeket korábban az állam szinte kizárólagos szolgáltató szerepe jellemzett. Az állam fokozatos visszavonulása, az ilyen jellegű szolgáltatások mennyiségi és minőségi visszaesése ösztönző erővel hatott az újjászülető civil szektor kibontakozására. Az új nonprofit szervezetek nagy része is ezeken a területeken kezdett tevékenykedni. Az egyesületeken belül - melyek döntő többsége továbbra is a hagyományosnak tekinthető sport- és szabadidős tevékenységet, illetve szakmai és üzleti érdekvédelmet folytat - ez a tendencia ugyan kevésbé érvényesül, ám a gomba módra szaporodó alapítványoknál egyértelműen kimutatható.

Az oktatás területén napjainkban szintén számos probléma jelentkezik. Az állam részéről megoldhatatlan finansziális, infrastrukturális gondok enyhítése, a speciális oktatási igények kielégítése nonprofit keretek között történik. Ennek következtében az oktatási szervezetek száma jelentősen megemelkedett. A nonprofit szektor 10 százalékára, mintegy 4 és fél ezer szervezet működik ezen a területen. Az egyesületek száma és aránya ugyan meglehetősen alacsony, azonban az alapítványok között - mely jogi forma jellegéből adódóan megfelelőbb az oktatási tevékenység és támogatás nyújtására - a legtöbb szervezet itt található, arányuk meghaladja a 25 százalékot. Az oktatási szervezetek kétharmada gyermekoktatással, illetve ennek támogatásával foglalkozik. Ezen belül is az általános iskolák köré szerveződik a legtöbb szervezet. Minden második, harmadik általános iskolára jut egy alapítvány. Az intézmények számát is figyelembe véve azonban a közép- és felsőfokú iskolák "alapítványi ellátottsága" ennél jóval magasabb, az előbbieknél majd minden iskolára jut egy alapítvány,

az egyetemek és főiskolák esetében pedig több is. A felnőttoktatás részesedése a nonprofit szférában ugyan nem túl magas, azonban itt találhatóak az általában teljes intézményi háttérrel rendelkező népfőiskolák is. Jelentősnek mondható még az oktatási szervezetek egyötödét kitevő ún. egyéb és többcélú alapítványok és egyesületek csoportja is, melyet a legkülönbözőbb tevékenységet végző szervezetek alkotnak.

A civil oktatási szervezetek számukat tekintve tehát a magyar nonprofit szektor egyik jelentős csoportját képviselik, túl vannak az intézményesültség kezdeti fokán. Az ország egész területén megtalálhatóak, létrejöttek az első csúcsszervezeteik, szövetségeik is, azonban anyagi hátterük meglehetősen bizonytalan. Erősen függenek az állami és magántámogatásoktól, ezzel szemben az állami, önkormányzati szervezetekkel való kapcsolatuk igen egyoldalú és törékeny. A feladataik megvalósításához, illetve céljaik eléréséhez mindenképpen az önkormányzatokkal való intenzívebb együttműködésre lenne szükség. Ez azonban nemcsak - illetve néha egyáltalán nem - e szervezeteken múlik.

Kulturális célú civil szervezetek

A hivatalos nyilvántartásokban hozzávetőlegesen 5000 önálló jogi személyként bejegyzett kulturális célú nonprofit szervezet szerepelt, ezek több mint fele alapítvány, 40 százaléka egyesület. A közhasznú társaságok és a nonprofit szervezetek mellett működő intézmények száma együttesen is alig haladja meg a 100-at. A bejegyzett szervezetek nagyobbik fele közművelődési és/vagy kulturális szolgáltatótevékenységet folytat. Jelentős még a kultúratámogatással foglalkozó, csekélyebb a beruházási célú adománygyűjtésre, érdekképviseleti tevékenységre, illetve több különböző feladat egyidejű ellátására vállalkozó szervezetek aránya.

A kultúratámogatásra szakosodott alapítványok több mint fele egyetlen művelődési intézmény, művészeti csoport vagy kulturális egyesület fejlesztésére, fenntartására, működőképességének biztosítására jött létre, esetenként annak alkalmazottait és tagjait részesíti pénzübeni vagy természetbeni segítségben.

A kulturális szférában működő nonprofit intézmények 5-600 könyvet és 2-300 lapot, folyóiratot adtak ki. Az általuk fenntartott helyi kábeltelevíziós hálózatok, tévé- és

rádióstúdiók száma meghaladja a százat. Több mint 30 ezer rendezvényük (kiállítások, szórakoztató és művészeti rendezvények, ünnepek, megemlékezések, ismeretterjesztő előadások, tanfolyamok) látogatóinak száma elérte az 5 és fél millió főt. Az általuk szervezett közösségi művelődési tevékenységekben mintegy 90 ezren vesznek aktívan részt.

Civilszervezetek az egészségügyi ellátásban

A betegek ellátására, segítésére évtizedeken át kizárólagos jogot formált az állam, néhány kivételtől eltekintve csak állami intézményekben volt lehetőség egészségügyi ellátásra. Napjainkban azonban más társadalmi szereplők, így a civil szervezetek is bekapcsolódnak, bekapcsolódhatnak a szolgáltatási rendszerbe. A fejlett jóléti demokráciák többségében a közjavak előállításában, a közszolgáltatások biztosításában a nonprofit szektor mint harmadik szereplő már kivívta a helyét az állam és a piac mellett. Hazánkban is megfigyelhető a szolgáltatások decentralizációja, kialakulóban van a közszolgáltatások többszektorúsága. Ez a törekvés és folyamat (több esetben kényszer) eddig főleg az oktatás, a szociális ellátás, a kultúra, a környezetvédelem, a területfejlesztés, a foglalkoztatás-munkanélküliség kezelése területén vált elterjedté. Napjaink kormányzati és egészségpolitikai törekvései azonban az egészségügyi ellátások, szolgáltatások terén is erőteljesen a decentralizáció (az állami feladatok és felelősségi körök átadása) irányába mutatnak.

A hátrányos helyzetű társadalmi csoportok segítésének szándéka mellett a 90-es évektől kezdve az önszerveződés szabadságának újbóli felfedezése, az orvosláshoz, a gyógyításhoz, a társadalom egy részének a saját egészségéhez való megváltozott viszonya is a nonprofit szerveződések létrejötté felé mutatott. Megváltoztak az emberek igényei és szükségletei, az állami intézmények által nyújtott szolgáltatásokba, azok színvonalába, minőségébe vetett bizalom jelentősen csökkent. Az uniformizált, személytelen módon nyújtott szolgáltatások helyett egyre inkább egyénre szabott szolgáltatásokat igényelnek az érintettek.

Világosan el kell azonban különíteni az egészségügy medikális oldalát a többi (az egészségben maradás elősegítése, megelőzés, felvilágosítás, önségítés stb.) elemétől, illetve az egészségügyi non-profit szervezetek tevékenységét a civil szervezetek által végzett egyéb tevékenységektől (oktatás, kultúra, környezetvédelem stb.). Gyógyítás természetesen történhet

állami és nem állami – egyházi, alapítványi – keretek között is, de csakis orvossal és szakképzett személyzettel.

Ebből a rendszerből a gyógyítást, mint közfeladatot a civilek nem vehetik át úgy, mint az oktatási rendszerből az oktatási tevékenységeket, vagy más ágazatoknál a kulturális, környezetvédelmi feladatokat (egy magánbölcsőde például különösebb akadályok nélkül nyitható, ha megvan hozzá az ÁNTSZ és más szakmai felügyeleti szervek engedélye). A civil szerveződések nyolcvanas években megindult lassú növekedése a politikai rendszerváltozást követően rendkívül felgyorsult. Egymás után alakultak az egészségügyi intézmények és a betegek támogatására, valamint képviselőre szerveződő egyesületek és alapítványok.

Szociális gondoskodásra alakult civil szervezetek

A szociális gondoskodásra szorulókat ellátására évtizedeken keresztül kizárólagos jogot formált az állam, néhány kivételtől eltekintve csak állami intézményekben volt lehetőség szociális ellátás igénybevételére. Napjainkban azonban más társadalmi szereplők, így civil szervezetek is bekapcsolódnak, bekapcsolódhatnak a szolgáltatási rendszerbe. A felmerülő problémák hatékony kezelésében, különösen a jóléti ellátás fontos szegmensét alkotó szociális ellátás, szolgáltatás területén meghatározó a szerepük a fontos közösségi igényeket, szükségleteket megjelenítő és kielégítő öntevékeny szervezeteknek.

A szociális tevékenységet folytató nonprofit szervezetek tevékenysége sokszínű: legnagyobb arányban a gyermekeket-fiatalokat és az időseket támogatják. Magas azoknak az aránya is, akiknek a célcsoportját a fogyatékosok, az egészségkárosultak, a nehézségekkel küzdő családok jelentik, de számos más élethelyzetű csoporton is segítenek. A szociális alapítványok, egyesületek, karitatív szervezetek a társadalom széles rétegeit eléri, támogatják. A szolgáltatási decentralizáció új folyamatai a humán területeken, így a szociális ellátás területén is látványosan törnek előre, aminek egyik meghatározó jelensége a civil szervezetek erőteljesebb részvétele, bekapcsolódása a helyi közszolgáltatások biztosításába, a közfeladatok ellátásába. A civilek bevonódása mellett jellemzi a folyamatot, hogy helyreállt az egyházak közhasznú, közszolgáltatási tevékenysége, érvényesül a közfeladatok szektor semleges finanszírozási elve, s ezáltal ennek rendszere is kiépült. A közösségi fogyasztás pedig részlegesen piacosodott. Helyi, települési szinten a szolgáltatási decentralizáció

következtében tehát kezd kialakulni az állami, önkormányzati, civil (non-profit, egyházi) és a piaci szektorra épülő vegyes jóléti modell. A helyi önkormányzatok, állami intézmények mellett a „szolgáltatási piacra” más szereplők is beléptek, az önkormányzat egyre kevésbé marad egyedüli megrendelője, ill. kizárólagos biztosítója a közszolgáltatásoknak. A szolgáltatási decentralizáció elkerülhetetlenné teszi az önkormányzatok közfeladatokat, közszolgáltatásokat ellátó, biztosító szerepének újraformálását.

3. A civilszféra bekapcsolódásának előnyei

A civil szervezetek olyan partikuláris érdekeket fejezhetnek ki, és olyan kérdésekre is választ keresnek, amelyek kiesnek a társadalmi gondolkodás és az állami feladatvállalás köréből. A nonprofit szervezetek szolgáltatásokba történő bevonását több tényezővel magyarázhatjuk. Egyes elemzések a kis költségekre, a nagyobb rugalmasságra, a marginális csoportok jobb elérhetőségére, a kisebb bürokráciára utalnak. Mások a szolgáltatók és az ellátottak közötti kisebb távolságot hangsúlyozzák, és sokan említik a nonprofit szervezetek innovatív szerepét a speciális problémákkal küzdő társadalmi csoportok megsegítésében, a hátrányos helyzetű csoportok érdekeinek képviseletében és a társadalmi szolidaritás erősítésében.

A közbiztonság kérdése természetesen állami felelősség, de éppen az előzőekben említettek miatt az állam csak korlátozottan képes hatni a bűnokokra. Kriminológiai közhely, hogy a bűnözés a társadalom életének lenyomata, a közösség és a benne élő egyén életében fellépő zavaroknak a tünete, ezért azt hatalmi eszközökkel „visszaszorítani” nem lehet, mert ha időlegesen sikerül is a felszíni jeleket elnyomni, a problémák gyökere megmarad és később vagy azonnal, esetleg más területen vagy más életviszonyokban jelentkezni fog, még hozzá súlyosabb formában. Így tehát azt sem érdemes a rendőrségnek célul tűznie, hogy a bűncselekmények száma bizonyos határokon belül maradjon. Nemcsak azért bajos ilyet mondani, mert a bűnözés, mint tudjuk oly bonyolult társadalmi jelenség és, ahogy Vigh József professzortól a budapesti jogi karon valamennyien tanultuk, „a társadalmi jelenségek, tehát az emberi magatartások körében is épp úgy törvényszerűségek uralkodnak, mint a fizika világában”, hanem azért is, mert ezzel a kijelentéssel a rendőrség - teljesen feleslegesen - magára veszi a felelősséget a bűnözésért, annak alakulásáért. A bűnözés ma Magyarországon pontosan olyan, mint az a társadalmi berendezkedésünk, a hétköznapi kultúránk által meghatározott, ebben az értelemben tehát nincs benne semmi rendkívüli, ezért indokolatlan a

harangokat félreverti és a néhány, de mindenképpen kivételes drámai bűnügy reflektorfénybe állításával, túlzóan általánosítva, az emberek nyomasztó érzéseit, mindennapi félelmeit növelni.

Itt tehát óriási tartalékok rejtőznek a civilszféra bekapcsolódásával, kiemelve a személy- és helyismeretet, az elkötelezettséget és az autonómiát, amelyek révén az intézményi önérték érvényesítés, és a gyakran elbürokratizálódott, mechanikus, empátia nélküli ügyintézés veszélyei kiküszöbölhetők. Ennek következtében olyan célcsoportokat is meg tudnak szólítani, olyan segítséget (szolgáltatásokat) tudnak szervezni, amelyek hatósági eszközökkel elérhetetlenek. És persze további forrásokat képesek aktivizálni, függetlenségük révén rá tudnak mutatni új összefüggésekre és addig kiaknázatlan lehetőségekre. Tapasztalataik és klienseik jelzései nyomán független álláspontot képesek formálni társadalmi viszonyaink rendezésében.

A non-profit szervezetek, mint a civil társadalom intézményei, és mint ilyenek közvetítenek az állam és polgárai, valamint a gazdasági hatalom és állampolgárok között, s ez által igen fontos szerepet töltenek be a társadalom életében:

- ”eszközül” szolgálnak a különféle komplex társadalmi szükségletek kifejezéséhez és aktív kezeléséhez,
- az embereket arra ösztönzik, hogy a társadalmi élet minden területén állampolgárokként viselkedjenek, ne hajoljanak meg az államhatalom előtt, ne hagyatkozzanak annak jóindulatára,
- védelmezik és erősítik a pluralizmust és a társadalmi sokszínűséget, így a kulturális, etnikai, vallási, nyelvi (és egyéb) identitástudatot is,
- függetlenebb és rugalmasabb szolgáltatásaik alternatívát kínálnak a központi állami ellátással szemben, és
- létrehozzák azokat a mechanizmusokat, amelyek segítségével a kormány, az államhatalom képviselői közösség által ellenőrizhetők és felelősségre vonhatók.

A non-profit szervezeteknek komoly szerepe van a társadalompolitika megformálásában: a történelmi tapasztalatok azt mutatják, hogy a döntéshozók és a politika befolyásolásában nem elég a nyílt lobbizás, hanem az alternatív módszerek egész sorát kell bevetniük. A mai non-profit szervezetek által leggyakrabban alkalmazott befolyásolási technikák a következők:

A kikényszerítés stratégiája

Ha egy hiányzó szolgáltatás iránt nagy társadalmi szükséglet mutatkozik, akkor a kormánynak ahhoz kell energiát kifejtenie, hogy az adott ellátást megszervezze. Ha viszont az öntevékeny szervezetek már elindították (bár hosszabb távon fenntartani nem tudják) a szolgáltatást, s kellő drámaisággal képesek prezentálni az összeomlás veszélyét és az abból származó társadalmi károkat, akkor a kormányzat kényszerhelyzetben van, hiszen a tétlenség önmagában is negatív döntésnek, a támogatás megtagadásának számít. A gyakorlat azt mutatja, hogy a magánkezdeményezések nyomán létrejövő gyakorlati eredmények a hatalom számára meggyőzőbbek, mint az elméleti érvek, javaslatok, kérelmek, beadványok. Nem csoda tehát, hogy az állampolgárok és szervezeteik gyakran olyankor is belevágnak egy-egy tervük megvalósításába, ha tudván tudják, hogy magánforrásból az adott intézmény vagy szolgáltatás nem tartható fenn. Az egyik cél ilyenkor valóban az adott probléma - legalább részleges és időleges- megoldása, de ugyanakkor azzal is tisztában vannak, hogy az új szolgáltatások beindulása explicitté teszi az iránta jelentkező igényeket, s egyúttal bizonyos értelemben kész helyzetet teremt a döntéshozók számára. Ez a fajta stratégia alkalmazása látszik a leghatásosabb módszernek napjainkban.

Kezdeményező jellegű, nyílt érdekérvényesítés

Ez sokkal ritkább és ritkábban sikeres, aminek valószínűleg több oka is van: az egyik, hogy a gazdasági válság, a költségvetésnek a már meglévő, állami keretek között nyújtott szolgáltatások finanszírozása is komoly gondot okoz, az új kezdeményezések ilyen körülmények között nemigen találnak kedvező fogadtatásra. A másik ok, hogy a non-profit szektorban gyakran nemcsak a hagyománya és a gyakorlata hiányzik a dinamikus, kreatív, kezdeményező jellegű érdekérvényesítésnek, hanem többnyire az infrastruktúrája is.

Védekező jellegű nyílt érdekérvényesítés

Olyan érdekérvényesítési forma, amikor a civil szervezetek békés felvonulásokkal, demonstrációk, aláírások gyűjtésével az érintett hatóságokhoz intézett nyílt levelek formájában tiltakoznak valamilyen tervezett vagy megvalósulóban levő kormányzati, önkormányzati intézkedések ellen. Ez lényegesen gyakoribb érdekérvényesítési forma, mint az előbbieken említett.

A beépülés stratégiája

Egy eléggé veszélyes módszer. A beépülési stratégia biztosítja ugyan a civil szervezetek számára a teljes informáltságot és a helyi ügyekbe való beleszólás jogát, ugyanakkor némileg megkérdőjelezi civil jellegüket, s konfliktushelyzetekben valószínűleg legitimitásukat is. Nem véletlen, hogy a hatalommal igazán kritikus szervezetek, főleg a jogvédők, mint a

Társaság a Szabadságjogokért, vagy a Helsinki Bizottság kényesen vigyáz arra, hogy semmiféle állami támogatásban ne részesüljön.

A kormányzati politika befolyásolásának fentiekben ismertetett négy módszere nem zárja ki egymást. Nem ritka, hogy ugyanaz a szervezet a különböző esetekben vagy fejlődésének különböző fázisaiban más és más stratégiát követ, illetve kombinálja egymással a különböző lobbizási eljárásokat.

A civil szervezetek itt vázolt jellegzetességei persze részükre, illetve a köz érdekében végzett munkájukat tekintve előnyök, az állami szereplők számára ez gyakran ellenkezőleg minősül, ahogy az ombudsman találóan megfogalmazta: a jogvédők működése túske a köröm alatt a hatalom számára. Pedig az állam hosszú távon és végső soron nem lehet eredményes, ha a civilek álláspontját figyelmen kívül hagyja. Nagyon tanulságos a büntetés-végrehajtási szervezet parancsnokának egy idevágó megjegyzése: „igaz, hogy olykor, sőt gyakran, kellemetlen szembesülnünk munkák fogyatékosságaival, a hibáinkkal a jogvédők tükrében, de még mindig jobb ez, mintha rendkívüli események ébresztenének rá a problémákra. És egy társadalomban az állam nem lehet omnipotens, ha az embereket nem nyeri meg partnerül, soha nem fogja az áhított anyagi és erkölcsi megbecsülést megkapni, és küldetését sem fogja így betölteni.

4. A civilszféra a bűnmegelőzés kulcseleme

Szinte közhelyszerű a tétel, hogy okos társadalomban a büntetőjogot csak mint végső eszközt, mint "ultima ratiót" alkalmazzák, mert az állami beavatkozás a magánéletbe, vagyis az állam büntetőhatalma, meglehetősen korlátozott hatókörű. A bűnmegelőzési aktivitás a konkrét célján túl közösség-szervező erő is, nem véletlen, hogy a kriminológia tudományának legjelesebb képviselői a 80-as évek elején az újkori magyar társadalom korszerű eszméit képviselve az első között hozták létre tudományos önszerveződésüket a Magyar Kriminológiai Társaságot és annak első tudományos munka-közgyűlésén a bűnözés megelőzésének társadalmi és jogi eszközei kerültek terítékre széleskörű érdeklődéstől övezve. A téma napirendre tűzését a már akkor is veszélyesen romló közbiztonsági-bűnügyi helyzet indokolta, amelynek mind nehezebb kezelhetőségét észlelve, erősödött az igény a bűnüldözés melletti hatékony prevenció-s tevékenység megszervezésére. Járatlan útra léptek húsz évvel ezelőtt a fiatal bűnügyi tudomány, a kriminológia hazai művelői: kétségtelen, hogy már a

korábbi időszakban is előtérben állt a megelőzés, de annak úgyszólván egyetlen büntetőjogi eszköze a szankció volt, amely habár a jövőre is tekint, mégiscsak utólag, a megtörtént cselekményre reagál. (Király Tibor akadémikus, a Magyar Kriminológiai Társaság akkori elnökének megnyitó beszéde az MKT első tudományos ülésén).

A bűnmegelőzés, a bűnözésre, mint a társadalmat ért kihívásra adható közösségi válaszok egyike. A másik lehetőség a bűnüldözés, a büntető felelősségrevonás. A társadalmi beilleszkedési zavarokra vonatkozó átfogó magyarországi kutatások, (70-es, 80-as évek) nyomán bizonyos, hogy a devianciák (öngyilkosság, nem organikus eredetű elmebetegségek, alkoholizmus és bűnelkövetés) keletkezésüket és kifejlődésüket tekintve közös gyökerűek, ezért a leghatásosabb bűnmegelőzésnek valójában az általános deviancia megelőzést kell tartanunk. A devianciákra adott válaszok különböző korokban és társadalmakban gyógyító, kezelő, nevelő és büntető jellegűek lehetnek. Ezek azonban gyakran eredménytelenek és mivel igen költségesek, ezért társadalmi elégedetlenséget válthatnak ki, így azt, hogy a büntetést jobb megelőzni és büntetni, már 200 évvel ezelőtt joggal írta le a kriminológia egyik őse, C. Beccaria. Az általános bűnmegelőzés igen tág keretben valósul meg: olyan intézkedésekkel, amelyek az egyént és kis közösségeit egyaránt képesek a társadalom egészébe integrálni. A társadalmi kohézió ugyanis normakövetésre ösztönöz, helyesebben a normaszegést a közösségek számára nem kívánatosá, ugyanakkor az egyén szempontjából szükségtelessé teszi. Mások jogait (életét, testi épségét, vagyonát stb.) tiszteletben tartó, együttműködő polgárok olyan közösségek tagjai lesznek, ahol a tulajdonviszonyok, valamint az ezeket bizonyos tekintetben korrigáló elosztási és egyéb viszonyok, senkit sem tesznek kirekesztetté.

A kultúra nemcsak a kereteit adja a szocializációs folyamatoknak a színterek és a szereplők viszonyának meghatározásával, hanem annak tartalmát is determinálja. Különböző elemei - az egészség, a természeti és mesterséges környezet, a szellemi higiénia, stb. - a szocializációs folyamatokban egymásra kölcsönösen hatnak, de egymástól el is elkülöníthetők. Ha elfogadjuk, hogy a társadalmi beilleszkedési zavarok közös gyökerűek, azonos a genezisük és a kifejlődésük, akkor a bűnözésből a többi devianciára is érvényes következtetéseket vonhatunk le. Abból kiindulva, hogy egy bűncselekmény valójában konfliktus-megoldó vagy szükséglet kielégítő magatartás, a mindennapi élet része, mondhatni az élet jele, a bűnmegelőzés szintekre tagolódását követve az elsődleges megelőzési színterekre érdemes a

figyelmünket összpontosítani: a család, az iskola, a lakókörnyezet és a kortárs csoportok olyan tüneteket hordoznak, amelyek megmutatják a beavatkozás irányait.

A klasszikus alapelv szerint a bűnmegelőzés állami feladat, de nem valósulhat meg a polgárok öntevékeny közreműködés nélkül. Az állam dolga a jogszabályi környezet kialakítása, az anyagi források biztosítása és a civil szervezetekkel – partneri - együttműködésre való készség. A társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiája (OGY 115/2003. sz. határozat) értelmében a rendőrség, mint katalizátor a helyi közbiztonság felelősségi rendszerében.

A Társadalmi Bűnmegelőzés Nemzeti Stratégiájában a közbiztonság javítására kiemelt hangsúlyt kap a rendőrség és a civil szervezetek együttműködési lehetőségeinek vizsgálata, közös feladatok meghatározása és végrehajtása. Különösen fontos a bűnözésre vonatkozó információk közreadása: a lakosság részvételét csak akkor lehet elérni, ha a település polgárai megfelelő információk birtokában vannak. A rendőrségnek tehát katalizátorként kell működnie.

Minderről szó van a 115/2003. (X. 28.) országgyűlési határozattal életbe lépő, a társadalmi bűnmegelőzési stratégiája című nagy jelentőségű dokumentumban: az annak megvalósítását szolgáló kormányzati cselekvési program csak az önkormányzatok közreműködésével válhat a helyi társadalompolitika integrált részévé. Az önkormányzatoknak a helyi rendőrséggel együttműködve aktív és vezető szerepet kell játszaniuk a helyi közösség biztonságát szolgáló tervek elkészítésében. Kezdeményező szerepük van a helyi jelzőrendszerek, a legkülönbözőbb együttműködési formák szervezésében, a helyi bűnmegelőzési programok koordinálásában, végrehajtásában, valamint folyamatos értékelésében. A helyi önkormányzat ösztönzi és motiválja a helyi közösség szakmai és civil önszerveződéseit. (Az önkormányzatoknak jelenleg is van törvényes lehetőségük arra, hogy a helyi közbiztonságot a helyi társadalompolitika részeként formálják. Az eddigi tapasztalatok szerint azonban a helyi bűnmegelőzési programok sikerességét jelentősen hátráltatta az, hogy nem voltak egyértelműek a helyi közösség biztonságával kapcsolatos önkormányzati feladatok – különösen az önkormányzat és a rendőrség kapcsolata – de elmaradt a kezdeményezések költségvetési finanszírozása is.)

A bűnmegelőzés szempontját érvényesíteni kell minden, a bűnözés csökkentését és az áldozattá válás elkerülését befolyásoló társadalom- és gazdaságpolitikai intézkedésben. Az

együttműködés a Kormány, a minisztériumok, a hatóságok, a tudomány képviselői, a közösségi és a civil szervezetek, az üzleti szektor, az egyházak és a magánemberek közötti folyamatos kapcsolatban valósul meg. Az államnak anyagilag is támogatnia kell azokat a civil szervezeteket, amelyek készek közreműködni a társadalom védelmi képességeinek javításában. A partneri kapcsolatok egyik legfontosabb alapelve „az alulról történő építkezés”. Ez az elv a helyi politikában is feltételezi a saját érdekeit megjeleníteni képes társadalmi szereplőket. A helyi közbiztonság javításában kitüntetett szerepe van a rendőrségnek, amelynek a közbiztonságot fenyegető veszélyek azonosítása, elhárítása érdekében állandó kapcsolatban kell lennie a közösséggel. A már megvalósult konkrét bűncselekményekről szerzett tapasztalataikat el kell juttatni az érintettekhez (szignalizáció), de az adott veszélyeztetett közösséghez is. Ezek a tapasztalatok akkor hasznosulnak a bűnmegelőzésben, ha a bűnözésről szerzett ismereteiket megosztják a bűnokok hatását csökkenteni, a bűnalkalmakat megszüntetni, az áldozattá válást megelőzni képes állami, civil és szakmai szervezetekkel, intézményekkel, egyházakkal. A rendőrök mellett a polgárőrök, a közterület-felügyelők, vagyonőrök, magánnyomozók, a kisebbségi önkormányzatok, természetvédelmi őrök, a védőnők, a pedagógusok, a házi- és szakorvosok, a gyermekvédelem szakemberei, a szociális szakemberek, a családsegítők, a szociális és egészségügyi ellátó rendszerben dolgozók, az alkohol- és drogmegelőzésben és kezelésben résztvevők az alulról építkező bűnmegelőzés legfontosabb szereplői.

Az akkreditáció garanciális követelmény. Az akkreditációs eljárás mindenekelőtt az emberi jogok védelmét szolgáló, a jogszabályokban rögzített feltételrendszer ellenőrzése. Emellett az akkreditáció a résztvevő civil szervezetek, egyházak és más együttműködő személyek tevékenységével, programjaikkal szemben támasztott szakmai követelmény is. A társadalmi bűnmegelőzésben az akkreditáció kötelezettség-vállalást is jelent. A különböző típusú állami támogatások (pályázati források, kedvezmények, költségtérítések, átvállalások) csak akkor vehetők igénybe, ha azokat – költség-haszon elemzésre alapozott – együttműködési megállapodásban rögzített kötelezettségek teljesítésével valósítják meg. Ez a közigazgatási szerződéses rendszer biztosítja a szakszerűségnek és a folyamatos részvételnek az ellenőrizhető, áttekinthető működését, egyben a közpénzek hatékony felhasználását.

5. A rendészet és a civil szervezetek együttműködésének gyakorlata

Kifejlett gyakorlatról keveset tudunk, inkább csak kényszerű kezdőlépésekről. A kényszerűség a demokratikus jogállami tudatosság erősödéséből fakad, ma már egyre gyakrabban kényszerül az állami rendészeti szervezet tudomásul venni, vagy legalábbis meghallgatni a civilek álláspontját egyes rendészeti problémák kezelése kapcsán.

Az Országos Rendőrfőkapitány 13/2003. (III.27.) ORFK intézkedése a családon belüli erőszak kezelésével és a kiskorúak védelmével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtására a bevezetőjében már tartalmaz ilyen hivatkozást: *„Az elmúlt évben a civil szervezetek mind erőteljesebben követelték a rendelkezésre álló rendőri eszközök következetesebb alkalmazását, az ilyen cselekmények eredményesebb megelőzését, a már elkövetett jogsértések hatékonyabb felderítését, a bántalmazóval szembeni határozott, szakszerű, de jogszerű fellépést.”*

A következő megnyilvánulást a 17/2006. (XI. 24.) számú, a Magyar Köztársaság Rendőrségének Drogstratégiájában rögzített feladatok egységes végrehajtásáról c. ORFK utasításban találjuk: *„A visszajelzések tapasztalatai alapján azonban szükségesnek látszik a Kábítószerügyi Egyeztető Fórumokba delegált munkatársaink esetében a nem rendőri résztvevők által említett, ún. „közösségi szellem” további elmélyítése és annak biztosítása, hogy a munkában résztvevő felek mindinkább belássák, ugyanazon az oldalon és nem egymással szemben helyezkednek el a drogprobléma kezelésének palettáján.”* (II.7.a. A hazai együttműködés rendszere c. fejezetben).

A fogalmazás árulkodó: úgynevezett közösségi szellem szorgalmazását jelzi a nem rendőri résztvevők által, vagyis bizonyos távolságot akar tartani és nem egyenrangú partneri együttműködést vizionál. De már szükségesnek véli az országos rendőrfőkapitány annak belátását, hogy a drogügy különféle aktorai ugyanazon az oldalon kell, hogy álljanak és nem egymás ellenfelei.

És ez itt a lényeg: az állami rendészet valamint a civilszféra ugyanazon célcsoport irányába (utcgyerek, hajléktalanok, alkoholisták, drogosok, stb.), ugyanazt a hatást akarja gyakorolni, melynek végeredménye a közbiztonság, és annak sokféle vetülete, mint pl. a közegészség is. A rendészet állami felhatalmazással represszív, kényszerítő eszközöket

használva, a civilek pedig segítő-támogató alapállással, tehát meglehetősen eltérő jelleggel, de egyképpen a közjót szolgálják. Együttműködésüknek természetesnek kellene lennie, hisz nyilvánvaló, hogy az állami hatósági munka belső tartalékai kimerültek, de régóta ismerjük az alapelvet, mely szerint az állam büntetőhatalma véges, korlátai sokasodnak.

Tehát a deviációk, benne a bűnözés kezelésének hagyományos formái bizonyosan elégtelenek: a represszió fokozása, a büntetések és azok szigorának növelése elviselhetetlenül költséges és eredménytelen, miközben a hatékony, érdemi bűnmegelőzés eszközei és módszerei is kiforratlanok még. A közösségi problémákkal (kiemelten a kisebbségek konfliktusaival) érdemben foglalkozó rendészeti működés elmozdulási lehetőségeket kínál.

A szubjektív közbiztonságérzet nyomában járó bűnözési félelem súlyosan befolyásolja az egyéni és a kollektív életminőséget Magyarországon. Ugyanakkor kriminálpolitikánk, vagyis a bűnözésre adott társadalmi válaszuk számos eleme megalapozatlan, céljai megvalósíthatatlanok, a büntető igazságszolgáltatásban dolgozókat (beleértve a bűnüldözőket és a bűnmegelőzőket is) folyamatosan frusztrálja, a lakosság is elégedetlen a rendvédelem intézményeivel. A rendfenntartás (policing) nemzetközi irányzatainak megismerése, hazai adaptálásának tudományos igényű megfontolása és a rendészeti gyakorlatba történő bevitele ezért most már elodázhatatlannak tűnik. Mindehhez hozzátartozik, hogy Magyarország bűnözési terheltsége európai viszonylatban a közepesnél alacsonyabb (az erőszakos kriminalitást tekintve a legnyugodtabb országok közé tartozik), ugyanakkor a bűnözési félelem, vagyis az országlakók szubjektív biztonságérzete rendkívül nyugtalanító szintet üt meg. Ezért tehát a büntetőjogi szigorítás és a kemény rendészeti fellépés nem eredményezhet javulást, annál inkább a modern rendészeti modellek: a közösségi, az adatgyűjtés vezérelte, a probléma orientált, és a zéró tolerancián alapuló rendszert bevezetése nem halasztható.

Ebben a rendészeti praxisban, mint látható, a civilszférának kitüntetett szerepe van, ugyanis nem egyszerűen a megelőzésre fókuszál a megtorlás helyett, hanem a társadalmi folyamatokba való proaktív beavatkozást ambicionálja, ezzel tulajdonképpen a bűnözési félelem csökkentésének intézményévé válik. Nem elégszik meg a lakossági jelzésekre való reagálással; törekszik megismerni a normasértések háttérében meghúzódó problematikus életviszonyokat, sőt részt vesz azok kedvező alakításában is. Fokozott a társadalom előtti felelőssége, törődik az emberekkel és jogaikkal, az országlakókkal és a közösség intézményeivel kölcsönös együttműködést valósít meg.

Nem csak a lakosság van befolyással a rendészetre, a rendészet visszahat a közösségre: rámutat a felelősségükre, hibás gyakorlatukra és ezzel polgári aktivitást hív elő a biztonsági helyzet javítására. Az együttműködés lényege a kollektív, helyi, széleskörű probléma megoldás; a kriminalitást a társadalmi beágyazottságában szemlélve a közösségi rendőrség a bűnmegelőzés alapintézményévé lényegül át, hisz a rendőrség birtokolja elsősorban a bűnözés keletkezésének összefüggéseire vonatkozó ismereteket. Ebben a rendszerben a lakosság megismeri a rendőrség erőfeszítéseit, korlátait, nehézségeit (esetleg gyengeségeit is) ezért szívesebben támogatja, a kudarokat pedig megérti. A rendőrség ugyanis soha nem tud olyan professzionálissá válni, hogy nélkülözni tudja a lakosság segítő együttműködését és információit.

A közösségi rendőrség azokra a jelenségekre összpontosít, amelyek (elsősorban, de nem kizárólag büntetőjogi) normasértésekhez vezetnek, ebben az értelemben a közösségi rendőrség egyben probléma orientált rendőrség is. A közösségi rendőrség kiemelkedően fontos vonása a társadalomhoz való kötődés, a probléma orientált szervezet viszont az egész rendőri működést új alapokra helyezi: pl. az adatoknak nem csupán esetleges, hanem szisztematikus, gyűjtését, feldolgozását és visszaáramoltatását valósítja meg.

A közbiztonság védelme során problémás helyzeteknek hihetetlen sokféleségével kell foglalkozni, de egyidejűleg figyelemmel kell lenni a rendészeti tevékenység korlátaira is. E tényezők tudatában kell törekedni a problémák hatékony és igazságos megoldására. Kiemelkedő fontosságú mozzanat a rendőri szempontból kezelendő és kezelhető problémák azonosítása, megragadása. Ez már önmagában is jelentős szellemi teljesítmény, de a feltárt problémát aztán vizsgálni, elemezni kell. Ez feltételezi további információk beszerzését, az adatgyűjtés és elemzés egymásra épülve folytatódik, miközben soha nem téveszthető szem elől a megoldandó probléma.

Az információ források széles körére kell támaszkodni, ezen belül kitüntetett szerepe van a lakossági tapasztalatnak, de kellenek saját felmérések és a tudományos kutatói vizsgálódások is. Mindez nem lehet öncélú, végső soron a rendőri munka hatékonyságát és igazságosságát kell szolgálnia. A végső következtetés, a probléma megoldása ugyanakkor rendszerint túlmutat a rendőri funkciókon, még inkább a hatáskörökön: meg kell találni a kapcsolatot és a törvényes eszközöket a megoldásban érintett szereplők és tényezők megmozdítására.

A probléma orientált rendészetet legfőképpen az jellemzi, hogy a jelenléten és a kényszer alkalmazásán túl számtalan törvényes eszközt és módszert képes bevetni. Az emberi magatartásokkal összefüggő közbiztonsági problémák azonosítása, vizsgálata és kezelése során nem kerülhetők meg a kisebbségekkel összefüggő kérdések: nem lehet tabu a kisebbségek viselkedése, de a rendőröké és többségi társadalom tagjaié sem. Mindehhez fokozott társadalmi érzékenység szükséges, a megoldások éppen ezért aztán visszavezetnek a közösségi rendészet intézményrendszeréhez.

Viszonylag új fejlemény a 44/2008. (OT. 26.) ORFK utasítás a Rendőrség és a civil szervezetek együttműködésének kialakítása során követendő eljárásról. A norma kiadásának indokát az utasítás bevezetőjéből ismerhetjük meg: *A civil szervezetek részéről gyakran megfogalmazódó igény a Rendőrséggel, annak egyes szerveivel történi együttműködés kialakítása. Jogos társadalmi elvárás, továbbá a Rendőrség iránti közbizalom, köztisztélet és a befolyásmentesség elve is megköveteli, hogy a Rendőrség olyan szervezetekkel folytasson partnerségen alapuló együttműködést, amelyek az állampolgárok alapvető jogait és szabadságát tiszteletben tartják, a céljaik meghatározása és tevékenységük végzése során betartják a jogszabályokat, működésükkel a Rendőrség munkáját segítik, a lakosság érdekeit szolgálják, továbbá tevékenységükkel összefüggésben törvényességi aggály nem merült fel.*

Szemléleti furcsaság még mindig felfedezhető, nevezetesen, hogy nem a rendőrség érzi a szükségét az együttműködésnek, hanem a civilek igényének óhajt csak eleget tenni. Helyes, hogy követelményt támaszt abban a vonatkozásban, hogy csak tisztességes civil partnerrel szabad csak együttműködni, ám a szabályozás úgyszólván csak e körül jár, arra vonatkozóan nem eligazítást, hogy mi legyen az együttműködés célja, tartalma és formája a rendőrség részéről.

6. A közbiztonság szempontjából kiemelkedően fontos civilszervezetek

A civilszerveződések a rendészeti igazgatás területén azt tapasztalják, hogy mozgásterük rendkívül szűk, a rendészeti szervek és a civilszféra aktorai – különösen lokálisan – nehezesen találhatnak egymásra. Kölcsönösen nem ismerik egymást, jellemző a bizalmatlanság egymás

kompetenciája, szakmai és emberi hitelei iránt. Céljaik, célcsoportjaik rendre átfedik egymást, miközben sajátos eszközeikkel nagyszerűen kiegészíthetnék egymást. Bemutatunk néhány nagyobb jelentőségű magyarországi NGO-t, ezeknek rendszerint helyi szervezeteik is vannak. Nem feledkezhetünk meg arról, hogy az adott közösségekben, településeken rajtuk kívül számtalan civil kezdeményezés létezik, amelyekkel kapcsolatot kellene teremteni. Néhány – a rendészet szempontjából figyelemre méltó - NGO Magyarországon:

- Országos Polgárőr Szövetség
- Magyar Védőnők Egyesülete
- Magyar Bűnüldözők Szakmai Egyesülete (aktív rendőrök részvételével!)
- Társaság a Szabadságjogokért
- Magyar Helsinki Bizottság
- Baptista Szeretetszolgálat, Utcafront tücsere programja
- Kék Pont Drogkonzultációs Központ
- Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda.

Országos Polgárőr Szövetség

Jogelődje, az *Önvédelmi Szervezetek Országos Szövetsége* 1991-ben jött létre, nevét a megalakulása évében *Országos Polgárőr Szövetségre* változtatta, 223 egyesületet tömörített mintegy 10 ezer taggal. Az egyesületek a közbiztonság és az akkori rendőrség kritikájaként alakultak meg. Az OPSZ élén akkor dr. Kopácsi Sándor ny. r. vezérőrnagy állt (Budapest rendőrfőkapitánya volt 1956-ban). Vezetése alatt kezdett erősödni a mozgalom, a polgárőrök megszerezték a szakmai alapokat. Azóta a mozgalom tovább erősödött. A szituációs bűnmegelőzés mellett, vagyis a járőrözés mellett kibővült a tevékenységi kör. A civil bűnmegelőzők a rendőrség mellett a határőrség feladatainak ellátását is segítették. Részt vesznek a környezetvédelemben, a gyermek- és ifjúságvédelemben, a kábítószer-fogyasztás megelőzésében, a rendezvények, sportversenyek biztosításában, szervezik a SZEM (Szomszédok Egymásért Mozgalom) mozgalomát, segítenek a tanyasi embereknek a tanyaprogram keretében. Részt vesznek a közlekedés biztosításában, a helyes közlekedési magatartás oktatásában. Jelenleg hozzávetőlegesen 90 ezer polgárőr működik, közülük minden ötödik fiatal.

A polgárőrök folyamatosan képzéseken vesznek részt. Sokan úgy gondolják, hogy a polgárőrök fizetést kapnak munkájukért, hogy a Polgárőrség hivatalos állami testület, de ez tévedés. A polgárőrök tevékenységük ellátása során hatósági jogkörrel nem rendelkeznek, kényszerítő eszközt nem alkalmazhatnak, és közfeladatot ellátó személynek minősülnek. A polgárőr tevékenysége során jogosult a szabálysértés, bűncselekmény elkövetésén tetten ért személyt a cselekmény abbahagyására felszólítani, a cselekmény folytatását megakadályozni, illetve a bűncselekmény elkövetésén tetten ért személyt visszatartani. Köteles azonban az elfogott személyt haladéktalanul a büntetőeljárásról szóló törvény szerint eljárni jogosult nyomozó hatóságnak átadni, ha erre nincs módja, e szervet nyomban értesíteni.

A polgárőr a közúti közlekedési baleset helyszínén a közlekedés zavartalanságának biztosítása érdekében jogosult jelzőőri feladatok ellátására. A polgárőr megállapodás alapján jogosult a gyermekek úttesten történő biztonságos átkelésének elősegítése érdekében az óvodák és általános iskolák közvetlen közelében jelzőőri feladatokat ellátni. A polgárőrség a rendőrséggel való együttműködés keretében részt vehet a körözött gépjárművek azonosításában. Az azonosított körözött gépjárművekre vonatkozó információkról a polgárőrség a rendőrséget az azonosítást követően haladéktalanul tájékoztatja.

Magyar Védőnők Egyesülete

Az anya-, gyermekvédelemnek korábbi hagyományai, a századforduló Magyarországnak társadalmi, gazdasági és ebből következően demográfiai, népmozgalmi változásai keltették életre a védőnői hálózatot, melyek napjainkig érezhetően meghatározták a célokat, elveket és módszereket. Megalakulásakor két fő célt hirdetett meg: „a csecsemőhalandóság csökkentése és a nemzet számbeli erősítése.” A lakosság magasabb szintű egészségügyi ellátása érdekében feladatuk, hogy a védőnői eskühöz híven, a szakma szabályai és az általános, valamint a közszolgálatokra jellemző etikai normák betartásával működjenek.

„A falu egészségvédelmének javítása érdekében Johan Béla 1927-ben megkezdte a Zöldkeresztes Egészségvédelmi Hálózat kiépítését. Johan Béla megteremtette a közegészségügyi szakemberek presztízsét, mert tudta, hogy ez az egész közegészségügy társadalmi megítélésének a kulcsa, bizonyítva ezzel, hogy a népesség megfelelő egészségi állapotáról való gondoskodás a modern állam egyik legfontosabb kötelessége.”

Ma hazánkban a védőnők felsőfokú szakképzettséggel végzik az egyének, családok, közösségek egészségi állapotának támogatását, fejlesztését, az egészség megőrzését, a betegségek megelőzését, az egészség visszaszerzésének elősegítését, a további egészségi állapot romlásának megakadályozását, a gondozottak lelki és szociális támogatását. A magas színvonalon végzett védőnői munka a záloga, a felnövekvő nemzedék, azaz a lakosság egészségi állapota alakulásának. A települési közösség-egészségügyi feladatok tervezésében és végzésében kulcsszerepet töltenek be a védőnők. A védőnő a gondozott egyének, családok, és közösségek méltóságának, személyiségi jogának illetve identitásának tiszteletben tartásával gyakorolja hivatását.

A védőnői munka államilag fizetett tevékenység, az általuk létrehozott egyesület, amely a továbbképzésről, érdekképviseltről és az etikai normák érvényesítéséről gondoskodik viszont már civilszervezet. Az egyesületi tevékenységet országos lefedettséggel folytatják. Szakmai érdekképviselési; kutatási; oktatási; projekt-, konferencia-, fórumok szervezési; lap-, és kiadvány szerkesztési; valamint kommunikációs tevékenységükkel segítik a védőnők: egészségmegőrző, betegségmegelőző, egészségnevelő, felvilágosító munkáját, elsősorban az anya-, gyermek-, ifjúság-, nő-, és családvédelem területén, annak érdekében, hogy a védőnői gondozásban részesülő egyének, családok körében érvényre jusson az egészséghez való jog, a védőnői kompetencián belül megvalósuljon az egyénre szabott tájékoztatáshoz való jog, a gondozottak, és azok hozzátartozói, a családok és közösségek körében, különös tekintettel, életkorukra, iskolázottságukra, ismereteikre, lelki állapotukra. A tájékoztatás tartalma tényeken alapuló, pontos, időbeni, szakszerű, lelkiismeretes, empátikus legyen, a védőnői tevékenység során ne sérüljön az egyének esélyegyenlősége az egészségügyi ellátás terén. Törekvésük az is, hogy a védőnői hivatás közmegebecsülése a megérdemelt szintre kerüljön az egészségügyi szakmaterületek körében, az egészségpolitika szintjén

Magyar Bűnüldözők Szakmai Egyesülete

Az egyesületet bűnüldőzésben dolgozó rendőrök 2004-ben azzal a céllal alapították, hogy saját eszközeivel hozzájáruljon a hazai bűnüldőzés és jogi szabályozásának korszerűsítéséhez, kutassa a bűnüldözői tudományokat, segítse a bűnüldözők munkáját, a bűnüldőzés és a bűnmegelőzés hatékonyságának növelése érdekében. Ezért együttműködik minden olyan

állami, társadalmi és gazdálkodó szervezettel, más egyesülettel és szövetséggel, amelyek segítik az egyesület eredményes működését és elfogadják célkitűzéseit.

Magyar Bűnüldöző címmel tudományos szakmai folyóiratot adnak ki. A lap olyan írásokat közöl, amelyek a bűnüldözési szakterület problémáival, a szakterületet befolyásoló jogalkotás kérdéseivel foglalkozik, és a társadalmi devianciákat, a bűnüldözés kérdéseit kriminálisztikai, kriminológiai, kriminálpszichológiai, büntetőjogi, rendészeti szempontokból elemzik, értékelik.

Az egyesület közgyűlése határozata értelmében dr. Dobos János volt rendőr ezredes, a magyar bűnüldöző szakma egykor legendás alakja emlékét ápolandó és szakmai munkásságát továbbfejlesztendő évente díjat adományoz.

Társaság a Szabadságjogokért

1994-ben alakult Budapesten, jogvédő és jogfejlesztő non-profit szervezet. Az alapítók a kilencvenes évek elejétől foglalkoztak a pszichiátriai betegek jogainak védelmével, és úgy látták, hogy egy működő demokráciában is szükség van jogvédő szervezetekre. Emellé jött az a felismerés, hogy ha érdemi eredményeket akarnak felmutatni, párhuzamosan a jogfejlesztő tevékenységbe is bele kell vágniuk. A mintát az American Civil Liberties Union adta, akik ahhoz is hozzájárultak, hogy a nevüket használják, így lett a Hungarian Civil Liberties Union (HCLU). Finanszírozásukat példájukból kiindulva az állami pénzeztől való teljes elzárkózás jellemzi.

Az első 10 évben Fridli Judit vezette a szervezetet, ő teremtette meg a betegjogi program alapjait a pszichiátriai betegek érdekvédelmével. Az első években bővült a tevékenységük a drogpolitikai programmal, drogfogyasztóknak nyújtott jogsegéllyel, ami Pelle Andrea nevéhez fűződik. A szólásszabadság és a politikai szabadságjogok, az önrendelkezés és a magánszféra védelme a kezdetektől adott volt, ezek körvonalai a kilencvenes évek végére tisztultak le, amikor Magyarországon az emberi jogokkal foglalkozó civil szervezetek felosztották egymás között a feladatokat. A kétezres évek elején kezdtek az adatvédelem mellett az információszabadsággal, a közérdekű adatok nyilvánosságának védelmével foglalkozni. 2004-ben Fridli Judit lemondása után Dénes Balázs lett a szervezet elnöke, a

közérdekű-adatigénylések miatti intenzív bírósági perlekedések indulása az ő nevéhez fűződik.

A romaprogram indulása szintén fontos mérföldkőnek tekinthető, hiszen az antidiszkriminációs ügyek kivételével ez a terület korábban nem tartozott a TASZ-hoz, a romák sérelmére elkövetett gyilkosságsorozat viszont lélektani határt jelentett. Látva a hatóságok reagálását, a rendőrség hozzáállását és a közhangulatot az országban, úgy gondolták, nem hívhatják magukat Magyarország vezető emberi jogi szervezetének, ha nem indítunk romaprogramot.

A TASZ tevékenységét nagytekintélyű tanácsadók segítik, államhatalmi szervektől és pártoktól függetlenül működik, pénzügyi forrásait alapítványok és magánszemélyek biztosítják. Évente 200 millió forintból gazdálkodik, amiből külföldi társszervezetek működését is finanszírozzák. A költségvetés csaknem 90 százaléka amerikai magánalapítványoktól érkezik, a fennmaradó rész magyar magánszemélyek és cégek adománya. Jelszavuk: „A szabadság nem tudja megvédeni önmagát!”

Magyar Helsinki Bizottság

A Magyar Helsinki Bizottságot a Fővárosi Bíróság 1989. október 9-én vette nyilvántartásba. Előzmény: 1975-ben Európa és Észak-Amerika kormányai aláírták a Helsinki Záróokmányt, amelyben kötelezettséget vállaltak, hogy tiszteletben tartják az emberi jogokat, a lelkiismeret szabadságát, biztosítják a vélemény-nyilvánítás szabadságát és az információk szabad áramlását. 1976-ban emberi jogi aktivisták, a Moszkvai Helsinki Csoport tagjai megpróbáltak élni azokkal a jogokkal, amelyek mellett kormányuk elkötelezte magát. Börtönbe kerültek, kényszermunkára ítélték őket. Közép- és Kelet-Európa-szerte, így Magyarországon is akadtak emberek, akik Helsinkire hivatkozva kihívó módon élni kezdtek emberi jogaikkal, mert azt vallották, hogy az embernek, bármi áll is az írott jogszabályokban, vannak elidegeníthetetlen emberi jogai. Ebben a szellemben alakult meg 1983-ban az Emberi Jogok Nemzetközi Helsinki Szövetsége, amelynek első látványos rendezvényére Budapesten került sor húsz évvel ezelőtt, 1985 októberében.

A Magyar Helsinki Bizottság folyamatos tevékenységét 1995 táján kezdte el. Azóta követi nyomon, hogy valóban gyakorolhatók-e azok a jogok, amelyeket hazai törvényeink biztosítanak, és biztosítják-e a magyar törvények azokat a jogokat, amelyeket nemzetközi megállapodások vagy az emberi jogokra vonatkozó általános alapelvek értelmében biztosítaniuk kell. Léteznek-e ezek a jogok olyan emberek esetében is, akik üldöztetés elől menekülve hazánkban kérnek védelmet? Olyanok esetében, akik bőrszínük vagy máságuk miatt különböznek a többségtől? Gyakorolhatók-e ezek a jogok rendőrségi fogdáknak vagy börtönökben is? A Magyar Helsinki Bizottság elemzi, valamint – indokolt esetben – bírálja a jogszabályokat és a joggyakorlatot, igyekszik hatni a törvényalkotásra, hogy törvényeink jobban megfeleljenek az emberi jogi alapelveknek, és nyújt jogi segítséget azoknak, akiknek alapvető jogait éppen a jogok biztosításáért felelős közhatalom sértette meg.

Harminc évvel ezelőtt az emberi jogok gyakorlása az autonóm politizálás szinte egyetlen formája volt. Szót emelni az emberi jogokért ma is politika. A jogvédőknek azonban szerencsére nem kell tekintettel lenniük arra, hogy fellépésükkel nyernek-e szavazatokat, vagy veszítenek. Csak arra kell ügyelniük, hogy ne tévesszék szem elől Thomas Jefferson több mint kétszáz éves tanítását: „Semmi sem megváltoztathatatlan, kivéve az ember veleszületett és elidegeníthetetlen jogait” A Magyar Helsinki Bizottság figyelemmel kíséri a nemzetközi emberi jogi dokumentumokban biztosított emberi jogok magyarországi érvényesülését, és a közvélemény tájékoztatása mellett jogi segítséget nyújt mindazoknak, akik a Bizottság tevékenységi körébe tartozó jogsérelemmel fordulnak hozzá.

Baptista Szeretetszolgálat

Küldetésük a rászoruló emberek támogatása, függetlenül származásuktól, nemzetiségüktől, vallásuktól, bőrszínüktől, valamint a katasztrófát szenvedők mentése és segítése. A Baptista Szeretetszolgálat Alapítvány 1996-ban került bejegyzésre a Fejér Megyei Bíróságon. Alapítója a Magyarországi Baptista Egyház, „kitalálója” és jelenleg is elnöke Szenczy Sándor baptista lelkész. Az alapítvány célja – az alapító okirat tanúsága szerint – kezdetektől fogva az volt, hogy Jézus Krisztus szeretetparancsa alapján segítsen a rászorulókon itthon és külföldön. Az első ötezer forintos adomány óta eltelt hosszú évek alatt, a Baptista Szeretetszolgálat mára az egyik legnagyobb magyarországi segélyszervezetté érett. 2300 főállású munkatárssal, több száz önkéntessel dolgozó, kiemelkedően közhasznú szervezetként, munkánk értéke ma már milliárdokban mérhető.

A Baptista Szeretetszolgálat Alapítvány a világ 18 országában nyújt rendszeres segílyt, ételmet, humanitárius és lelki segítséget, és hajt végre fejlesztési programokat szükségét szenvedő és szociálisan perifériára szorult emberek számára, lehetőséget biztosítva számukra egy emberibb élethez. A Szeretetszolgálat célja – származástól, nemzetiségtől, vallástól és bőrszíntől függetlenül a hazánkban és más országokban élő rászoruló emberek lelki és anyagi szükségleteinek alkalmi és rendszeres betöltése.

A Baptista Szeretetszolgálat tevékenységi köre a humanitárius segítségnyújtástól a katasztrófamentésen, a hátrányos helyzetű romák, menekültek, drogfüggők megsegítésén át a fogyatékkal élők rehabilitációs programjáig (FLAME program) számos egyéb humanitárius és fejlesztési szakterületet fog át (rászorulókat támogatása, katasztrófa sújtotta személyek támogatása, családsegítés, időskorúak gondozása, hátrányos helyzetű csoportok társadalmi esélyegyenlőségének elősegítése, üdültetés, menekültek támogatása, integrációja). Mindezek megvalósítása érdekében a Baptista Szeretetszolgálat Magyarországon és nemzetközi téren is versenyképes és jól képzett szakembergárdát állított fel, akik folyamatosan biztosítják a Szeretetszolgálat fejlődését, ezáltal pedig humanitárius segítyezési és fejlesztési tevékenységünk újabb célcsoportokra és célországokra való kiterjesztésének lehetőségét is.

Utcafront menedék – Hajléktalanszálló, Budapest

A Baptista Szeretetszolgálat Alapítvány Utcafront részlege 2001 októberében jött létre azzal a céllal, hogy Budapest területén, a hajléktalanszállókn belül is hátrányosabb helyzetben lévő beteg, idős vagy fiatal kábítószerfüggő embereknek nyújtson szakmailag indokolt segítséget. Menedék befogadó-kapacitása, így ma már 1200 m²-en 100 magyar állampolgárságú 18. életévet betöltött hajléktalan ember számára tudja biztosítani az éjszakai tartózkodást. Az éjjeli menedékhez tartozik egy nappali melegedő is, amely 50 fő részére teszi lehetővé a nappali bent tartózkodást az épületben. Cél az élet védelme, kulturált nappali és éjszakai tartózkodási lehetőség biztosítása, ételmezt és ruha adományok osztása, továbbá az alapvető emberi jogok, az emberi méltóság megtartásának és a további szociális ellátási formák igénybevételenek elősegítése egyéni esetkezeléssel, szociális ügyintézővel, melyben lehetőség nyílik a társadalmi és a családi kapcsolatok ápolására is.

Közösségi Ellátás, Kőbánya (túcsereprogram)

Az Utcafront Közösségi Ellátásának célja elsősorban a Budapest X. kerületében élő intravénás szerhasználók és az egyéb szenvedélybetegek felkutatása, részükre a közösségi ellátás keretein belül a megfelelő intervenciók biztosítása, kutatás, adatgyűjtés, társintézményekkel együttműködési lehetőségek kialakítása, kliensekkel történő kapcsolatfelvétel. A közösségi ellátás fontos jellemzője, hogy nagymértékben támaszkodik a természetes közösségi erőforrásokra – különféle szolgáltatásokra, a hozzátartozókra és az önszorgító szerveződésekre -, őket is oktatta és támogatva, velük szorosan együttműködve. A közösségi szolgáltatást egyéni gondozási terv alapján – az igénybe vevő aktív, felelős részvételére és az egyéni szükségleteire alapozva – multidiszciplináris team végzi, amelynek egyenrangú szereplői a szenvedélybetegek és az ő természetes (laikus) segítői. Ebben az ellátási típusban a különböző szociális segítségnyújtáson túl (pl. segéllyel kapcsolatos ügyintézés) a következő törekvések jelennek meg: életviteli készségek fejlesztése, a szabadidő hasznos eltöltésének strukturálása, az igénybevevő egészségügyi ellátással való kapcsolatának követése, kapcsolattartás, a reintegráció, a környezetben való megtartás, a betegségállapot és az együttműködés nyomon követése, a visszaesések megelőzése, megkereső munka, ártalomcsökkentés, egyéni esetkezelés, szociális ügyintézés.

Kék Pont Drogkonzultációs Központ és Drogambulancia Alapítvány

1996-ban alakult, mert hiányoztak az olyan intézmények, ahol komplex módon, egy intézmény keretében, összehangoltan nyújtanak egészségügyi, szociális és jogi szolgáltatásokat a pszichoaktív szerhasználó klienseknek. A szerhasználókat nem lehet pusztán orvosi esetként kezelni, hiszen sokféle problémájuk lehet, amivel foglalkozni kell. Jelenleg önkénteseikkel együtt közel 50 munkatárs dolgozik két drogambulanciájukon, a prevenciós munkacsoportban és a különböző ártalomcsökkentő programjaikban. A Kék Pont 1999 óta közhasznú alapítványként működik.

A kékpontos filozófia kiindulása, hogy ma még a drogfogyasztók különösen stigmatizált társadalmi csoportba tartoznak. Szakmai szemléletük fontos eleme, hogy a szenvedélybetegségekhez való viszonyukban nem tesznek különbséget legális és illegális szerfogyasztás között. A Kék Pont fontos feladatának tekinti a Magyarországon nagy

tömegeket érintő, mégis sokszor elbagatellizált alkohol - és nikotin ártalmak, ill. a köztudatba csak az elmúlt időszakba bekerülő viselkedési addikciók (munkafüggőség, játékszenvedély, internetfüggőség, étkezési zavarok, stb.) kezelését.

Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Irodát (NEKI)

1993-ban a Másság Alapítvány hozta létre. A NEKI 1994 januárjában kezdte meg működését a Magyarországon élő nemzeti és etnikai kisebbségek - és ezen belül elsősorban a roma közösség - jogainak védelme céljából. A NEKI volt hazánkban az első professzionális civil kisebbségi jogvédő iroda. A NEKI főbb tevékenységei a diszkrimináció ellenes jogsegélyszolgálatának fenntartása és stratégiai pereskedés diszkriminációs ügyekben - elsősorban a hazai roma kisebbség vonatkozásában. A Másság Alapítvány civil szervezet, amelynek fő céljai a diszkrimináció elleni küzdelem és az esélyegyenlőség előmozdítása. Az Alapítvány szervezeti egységei: a NEKI (Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda, neki.hu), és a MAMOKA (Módszertani és Oktatási Központ). Főbb tevékenységeik: stratégiai pereskedés, jogsegélyszolgálat, antidiszkriminációs és tolerancia-erősítő tréningek, esélyegyenlőségi tanácsadás.

A Másság Alapítvány másik szervezeti egysége a Módszertani és Oktatási Központ. A diszkriminációs panaszok kivizsgálása és jogi útra terelése mellett a NEKI rendszeresen jelentet meg egy-egy témakörben kiadványokat, tájékoztatókat. Minden évben kiadja az ún. Fehér Füzetet, amely az adott évre vonatkozó legjelentősebb ügyeiről készült esetleírásokat tartalmazza részletes jogszabáylelemzéssel, következtetések levonásával, ajánlások megfogalmazásával. Ezen éves szakmai beszámolóján kívül a NEKI számos egyéb kiadványt publikált már. Az elmúlt években egy riportkötetet jelentetett meg öt kiemelkedő ügyéről Ácsi címmel, illetve összefoglaló tanulmányokat tett közzé a következő témakörökben: kártalanítási eljárások, munkaügyi diszkrimináció a fővárosi munkaügyi központok vizsgálata tekintetében, rendőrségi eljárások, romák munkaerő-piaci diszkriminációja. A kiadványok mellett szükség esetén alkotmánybírói beadványokat készített elsősorban szociális és lakhatási kérdésekkel kapcsolatban. A konkrét ügyek jogi képviselője, a tényfeltárások és panaszfelvételek mellett a NEKI napi sajtófigyelést végez, és folyamatosan tartja a kapcsolatot a média képviselőivel, ezzel is elősegítve a párbeszédet, a közvélemény

tájékoztatását, a társadalom esélyegyenlőséggel kapcsolatos attitűdjének pozitív irányba történő alakítását.

A kábítószer-probléma kezelésére napjainkban működő civilszervezetek (egy speciális terület civilszerveződése):

Kábítószerügyi Egyeztető Fórumok (KEF)

Helyi szintű szakmai konzultációs munkacsoportok, melyeket a helyi önkormányzatok elkötelezettsége, a kábítószer-probléma kezelését célzó helyi szakmai összefogás, valamint minisztériumi pályázati támogatás hívott életre. A KEF-ek feladata, hogy összehangolják a drogprobléma visszaszorításban szerepet játszó négy alappillér - a közösség és együttműködés, a megelőzés, a gyógyítás és rehabilitáció, valamint a kínálatcsökkentés - intézményeinek munkáját. Ennek érdekében a KEF-ek a lokális helyzetfelmérés eredményeire támaszkodva helyi stratégiát dolgoznak ki a kábítószer-probléma visszaszorítására. Egységes szakmai és módszertani szemléletmód megvalósítására törekednek, továbbá arra, hogy összehangolják és ésszerűsítsék a helyi szinten zajló kábítószer-fogyasztást megelőző, valamint kezelő tevékenységeket. A Kábítószerügyi Egyeztető Fórumok tagjai a drogprobléma kezelésben fontos szerepet játszó állami, önkormányzati, civil és egyházi szervezetek képviselői.

Magyar Addiktológiai Társaság (MAT)

A Társaság célja az addiktológia és határterületei fejlődésének elősegítése.

Az egészségnevelésben, a szenvedélybetegségek (kémiai és viselkedéses addikciók) megelőzésében, gyógyításában, rehabilitációjában, illetve az ártalomcsökkentő programokban tevékenykedő szakemberek, pszichiáterek, addiktológusok, pszichológusok, szociális munkások, szociálpedagógusok, addiktológiai konzultánsok, szakápolók, önkéntes segítők és más szakemberek szervezeti összefogása és képvisellete.

Magyar Drogprevenációs és Ártalomcsökkentő Szervezetek Szövetsége (MADÁSZSZ)

A Szövetség önkormányzati elven működő szakmai érdekvédelmi és érdekképviseleti társadalmi szervezet. A Szövetség tevékenységét a kábítószerügyi koordináció stratégiai területei közül elsődlegesen a prevenció és az érdekérvényesítés területén fejt ki. A Magyar Drog-prevenció és Ártalomcsökkentő Szervezetek Szövetségének küldetése, a prevenció és ártalomcsökkentő szintéren zajló tevékenységek együttes hatékonyságának növelése, valamint lehetőségek teremtése a tagszervezetek hatékony működéséhez. Mindezt társadalmi és a kliensek iránti felelősségből tesszük, tagszervezeteink számára nyújtott érdekérvényesítéssel, minőségi szakmai és szervezeti működési szolgáltatások révén.

Magyar Drogterápiás Intézetek Szövetsége (MADRISZ)

Ráckeresztúron 1995. májusában megalakult a MADRISZ (Magyar Drogterápiás Intézetek Szövetsége), melynek célja a magyarországi drogterápia területén működő intézmények összefogása, szakmai öntudatának erősítése és a szakmai szolidaritás kialakítása. Feladata az intézmények és munkatársak, valamint a kliensek érdekeinek képviselése és védelme, a tagok tudományos és szakmai képzésének elősegítése. A MADRISZ tagja lehet bárki, de eddigi tevékenységében elsősorban a drogterápiás intézetek és azok dolgozói vettek részt.

Magyar Lelki Elsősegély Telefonszolgálatok Szövetsége

"A lelki elsősegély telefonszolgálat minden ember számára meg akarja adni a lehetőséget arra, hogy baj, kétségbeesés, vagy öngyilkossági veszély esetén - a szabadságjogok tiszteletben tartásával - azonnal felvehesse a kapcsolatot egy másik emberrel, aki barátként kész és képes a hívót meghallgatni és vele segítő beszélgetést folytatni. A telefonos lelki elsősegély szolgálat által nyújtott segítség az életre való bátorításra és a krízishelyzetekkel való megbirkózás képességének fejlesztésére irányul."

Magyar Mentálhigiénés Szövetség

A Magyar Mentálhigiénés Szövetség kiemelkedően közhasznú tevékenysége: egészségmegőrzés, egészségfejlesztés, betegségmegelőzés, gyógyító és rehabilitációs tevékenység. (Lelki egészségpromóció és prevenció különös tekintettel a családok, gyermekek és fiatalok lelki egészségének megőrzésére és fejlesztésére.)

A szupervízió a 90-es évekre vált önálló szakmává, diszciplinává, amely mindenféle segítő kapcsolati munkában a szakmai kompetenciafejlesztés leghatékonyabb módszerévé vált.

Az Egyesület célja: A szupervízió és annak speciális változatának a coachingnak, mint interdiszciplinális szakmának a magyarországi megteremtése, minőségi követelményeinek, képzési rendszerének kialakítása és folyamatos védelme, fejlesztése.

Források:

A civil szféra, és társadalomban betöltött szerepe

www.policy.hu/flora/miacivilszfera.htm

A közigazgatás és a civil szervezetek kapcsolata

www.szmm.gov.hu/civil_tananyag/.../civil.../breiner_tanulmany.pdf

Korinek László: Nomádok és letelepedtek – gondolatok a közösségi bűnmegelőzésről
tanulmánya alapján Jogtudományi Közlöny, 2006. július

Sebestény István: Oktatási szervezetek a magyar nonprofit szektorban

Oktatáskutató és fejlesztési Intézet, 2009.

Pántek Eszter-Sándor János-Tigyi Zoltánné-Máté Orsolya: Civilszervezetek az egészségügyi ellátásban, Egészségügyi Gazdasági Szemle, 2009/2.

